

H

Heti ajánlat

Könyv

DOKTOR VALAKI TÉVELYGÉSEIBŐL Garai Gábor versei

Nem érezte közelebbnek elmúlását Garai Gábor posztumusz kötetében megjelent, tehát utolsó verseinek írásakor, mint akár évekkor korábban, ha rátörtek sötét hangulatai. Még a végül vesztét okozó, több versben felbukkanó epekóval is csak annyiban törődik, hogy férfias-huncutul tréfálkozik a rovására – például a nyers bájú *WC-folklor*-ban. Talányosan önéletrajzi háttérű kispikái műveit én leginkább a világ „kis csodáinak”, tűnő apróságainak megfigyeléséhez fűzött, elégikus reflexióknak érzem. Szellemes zárásaikat, csattanóikat pedig olyan, magyarázkodástól mentes, megemelt tanulságoknak tartom, amelyek *summák* egyszerűen: életfilozófiai töredékek.

Rezignáció csak itt-ott csikordul meg a sokszor párbeszédeseitett, „eklogásított”, elmélkedő részletekben. A közeleti költő szerep megszüntét, az ilyen típusú országszolgálat fölöslegességét panaszolják, pontosabban rögzítik tényként a joggal harapós megjegyzések.

Az öregedés meg a mellőzés mellreszívása helyett a mindig is familiáris versíró okosan társalgó idillekbe, aranyjánosias családi körökbe húzódik. Értesít unokák jöttéről, hurcolkodásról, kertművelésről és így tovább. A köznapiság áldott talajából is tápot lelnek hát Garai Gábor szívdobbanásos gondolatai.

Egy helyütt írta-remélte, hogy egyszer még visszatér hozzá alteregója, Doktor Valaki. A kitalált férfinévűsének, sajnos nem kell sietnie a következő ihletadásig.

Alakját megteremtve a költő – *Krasznahorka* című versének színhelyén – az úgynevezett Farkastorki temetőben, örök türelemmel várakozik. (*Magvető*)
Izslai Zoltán

A KŐBÁNYA Vaszil Bikov regénye

Negyven évvel a háború után egy férfi – már megözvegyülten és nyugdíjasan – elutazik abba a belorusszai faluba, ahol annak idején túlélt a kivégzését. És a színhelyen, a falusi kőbányában türelmesen ássa a földet, hogy megbizonyosodjon arról, vajon a kivégzettek között volt-e hajdani szerelme. Bikov azok közé az orosz írók közé tartozik, akiknek visszatérő témája a háború, illetve annak szenvedően emberi és nem egysíkúan hősies ábrázolása. Különben is a korszak, amelybe ezúttal visszatér, az állandó vereségek és visszavonulások ideje volt. Agejev, „az ásó ember”, Bikov mostani hőse, kaskai szintre emeli a történetet; a földben természetesen nem találhat semmiféle bizonyítékot, de fokozatosan kiássa onnan múltjának nem kézzelfogható, szertefoszló emlékeit. Beszélgetőtársa ebben a különös archeológiai kutatásban egyetlen helyi barátja, a faluban lakó fél karú veterán, de a regény vége felé ő is meghal. Az utolsó lapokon pedig Agejev arra ébred, hogy buldózerrek dübörögnek, és sziszifuszian reménytelen munkájának minden eddigi eredményét végleg eltemetik. Csak az emlékek maradnak a föld felett lebegve, mint örökre megmaradó tárgyai a múltnak, mert ezek valóságosabbak mindenél, és ezek alkotják Bikov regényének igazi témáját. (*Európa*)

Császár István

THOMAS MANN ÉS A FIATAL LUKÁCS Novák Zoltán könyve

„A Leo Naphta-rejtély megoldásához” kíván hozzájárulni, alcíme szerint, e könyv, melynek merész – bár nem új – tézise az, hogy a Varázshegy híres-hírhedt szereplőjét, a humanista Settembri ellenlábását és vitapartnerét a fiatal Lukácsról mintázta volna Thomas Mann. Ennek az állításnak a bizonyításához alighanem sok lenne közel háromszáz oldal, de a tanulmány szerencsére ennél többre törekszik: bemutatja, „miért és hogyan vált Georg von Lukács Lukács György kommunista népbiztosa”. Különleges érdeme, hogy mélyrehatóan és szókimondóan elemzi az ifjú Lukács sajátos, ellentmondásos, éppen ellentmondásaiban izgalmas világnézetét, misztikus-vallásos-konzervatív irracionálisizmusát, amelyet Lukács tanítványai és kutatói egészen a legutóbbi időkig oly szívesen lakkoztak-költöttek át. A legérdekesebb talán a Lukács „messianisztikus-khiliasztikus vonásait” tárgyaló fejezet, mert az ott fölmutatottak jelentették „a Saulusból Paulusszá válás” alapját.

Novák Zoltán Varázshegy- és főleg Naphta-értelmezésével lehet és kell is vitázni (Naphtát alighanem túl pozitív figurának tünteti fel), munkája mégis jelentős hozzájárulás mind a Thomas Mann-, mind a Lukács-kutatásokhoz és, ami nem kevésbé becsülendő, lendületes stílusú, izgalmas olvasmány. (*Kosuth*)

Madarász Imre

HOFMANNSTHAL ÉS KORA Hermann Broch könyve

Hermann Broch *Vergilius halála* című esszéregénye a XX. századi német és világirodalom egyik nagy hatású klasszikusa. Hogy az lesz-e most bemutatandó monográfiája is, még nem tudható. Mindenesetre két ilyen híresség, mint Broch és Hofmannsthal találkozása feltétlenül szenzációnak számít. Az utóbbi szerző nálunk – különös módon – viszonylag kevésbé ismert és méltatott, versei nem jelentek meg sokszor, ellentétben a vele párhuzamos csillagként is emlegetett Rilkével és Stefan Georgréval. Pedig semmivel sem kisebb jelentőségű költő náluk. Ezt láthatják be könyvkiadásunk szakemberei is, amikor elhatározták e róla szóló monumentális tanulmány közrebocsátását. Azaz nemcsak róla szól a könyv: korának fontos politikai mozzanatai és esztétikai kategóriái is felbukkannak benne, méghozzá részletesen megvilágítva. „A kései tizenkilencedik század teljes kulturális és színskáláját, a hozzá tartozó művészi kifejezőeszközök tarkaságát és tartalmait” elemzi – imponálóan magas színvonalon.

A kötet annak is örömet adhat, aki még Hofmannsthal s a többi, a *l'art pour l'art* irányzathoz közel álló lírikus egyetlen sorát sem olvasta, mert ahogy minden nagy esszénél, itt is jóval többről van szó az adott téma tárgyszerű kifejtésénél. Elsősorban mégis ilyen irodalombarátok könyvespolcára ajánlom. Broch magvas igazságokat megfogalmazó, veretes stílus a ő körükben lehet leginkább népszerű. Mások figyelmét szintén érdemes felhívni rá, mivel a művelődéstörténeti körképből megismerhetnek egy legendás korszakot, s még a végén talán néhány Hofmannsthal-verse is fellapoznak. Ha ez megtörténik, az utóbbi hónapok legértelmesebb műve és szerény ismertetője elérte célját. (*Helikon*)

Szentgáli Zoltán

A KISFIÚ ÉS A VÁMPIROK Baka István könyve

Két kisregény és egy dráma olvasható a vékony kötetben. Baka István, ahogy már előző könyvében, a *Szekszárdi misében* tette, egy várost teremt magának, mely szülővárosához, Szekszárdhoz hasonlít, mégsem azonos vele, annak fél-

álomi mása. Mitológiával szövi át a városka múltját, jelenét és jövőjét. Sárd, az elképzelt város, nem azonos Babits Szekszárdjával, ha mégis kísért annak emléke, az csak a véletlen játéka: Baka István imaginárius városa vetődik rá a Gólyakalifa látomásaira. Nem az utcák és falak azonosak, hanem az általuk támasztott szorongás és magány. A képzelet örvényei, az idősíkok szeszélyes egybecsúsásai, a gyerekkor félmúltja és a férfikor kétségei tárgyiasulnak e könyv lapjain, színes és egynemű látomást tárva elénk. Az idővel játszik az író, mert ez a dolga, de a fájdalom és a keserűség átmelegítő könyve lapjait, hisz valójában az idő játszik velünk. Az újraélt múlt a két kisregény és a dráma valódi tere és ideje: egy éjszaka felriadó férfi szorongásos látomása, egy homályos órásműhely, ahol a faliorák mindig a gyerekkor idejét mutatják, egy hajnali pályaudvar vizsgálatlansága a hatvanas évekből, egy fülledt könyvtárszoba, melynek ablakából nem látszik a kód borította utca. Csak sejtethető, hogy az ablakon és a ködön túl velünk és nélkülünk játszsa a történelem a maga bolondos farsangját, Fausttal, Mefisztóval és Margittal, Hieronymus Bosch féllálami szörnyeivel, a Borgiakkal (akik bár nevüket Borgóra magyarosították, mégis vérszesen emlékeztetnek római elődeikre), meg egy kisleány, aki verseiket ír, Rilket szaval és tán egyedül éli meg a maga teljességében az időtlen idő tragikus humorát. (*Szépirodalmi*)

Szepesi Attila

SZÉKELYFÖLD ÉPÍTÉSSZEMMEL Vákár Tibor könyve

Képeskönyvet lapozok: Vákár Tibor erdélyi, székelyföldi tájakon, városokban, falvakban készített rajzait, akvarelljeit. Vajon a grafikus keze és az építész szemé teszi olyan regényessé, mégis szabatosá a látványt? Lehetséges. Vagy az első háború előtti gyergyói bölcsődal és az egész életre vállalt történelmi épületrestaurátorság adja a mélyebb magyarázatot? Föltehető.

Tény, hogy az Erdélybe évtizedek óta vissza-visszajáró, most nyolcvanasztesztű művész olyan gyűjteménnyel lepette meg a kiadót, az pedig bennünket, amely aktualizáló körülmények nélkül is biztos megérdemelte volna a megjelenését.

A súlyos aggodalom persze, amely a régebben vagy újabban megragadott látványt befogadva most elfog bennünket, különös, csaknem bizarr vonzerőt kölcsönöz az albumnak. Döbbenettel nézzük a békés tájékat, a nyújtózó falusi utcát, a szemérmes házakat, büszke tornyokat, regelő falakat, izgalommal olvassuk a melléjük emelt tárgyszerű, egyébként németül és angolul is közreadott magyarázatot. Pedig e képek emberségesebb időkben csak a szépség és a hűség képzetét keltenék. Most azon-

